

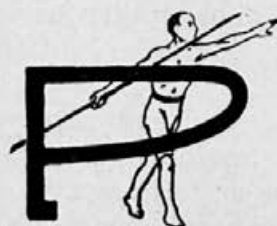

ŠTEV. BROJ 6. IN 7. * V LJUBLJANI, JUNIJ IN JULIJ 1928. * LETO GODINA X.

S. VRDOLJAK:

Misli i uspomene u desetoj godini ujedinjenja.

I.

renesite se mislima sa mnom u događaje, koji su se počeli odigravati skoro pred deset godina.

Bila je jesen.

Ja sam se nalazio već dugi niz godina u Istri, u jednom mestu Liburnije, to jest onom kraju Istre, što se stere s istočne strane Učke.

Desetu godinu već sam sve u šesnaest sokolovao u tom kraju, a bogme su i ostali, jer sokolska su društva radila punom parom, a pojedinci se oduševljenjem žrtvovali za sokolsku i nacionalnu stvar.

Sokolovao i čvrsto bio osvedočen, da ću kosti ostaviti u tom divnom kutu naše grude, gde neznaš, je li more lepše i ubavije kad ga s kraja gledaš, ili ona zelena i pitoma okolica, kad je s mora promatraš.

Gde su i ljudi tako pitomi i dobri! Deset godina sam proživio među njima, a da nisam zapazio ni jedne tučnjave ni kavge.

Meka pitomost ispunjala kraj i ljude.

II.

Nastao slom Austrije.

I ako se slom očekivao, val neizmernog oduševljenja i veselja prodrao snagom orkana u srca i duše.

Jer Sloboda i Ujedinjenje preletila je i tim krajem, da se zastavi na Soči, a valjda tamo kod Vidma i Četada!

Rušili se dvoglavi orlovi, a na njihova mesta postavljali zimozelenom i lovorikom urešeni Beli Orlovi. Strgnuta crnožuta zastava ležala na tlu ispod stupa, na kojem je veselo lepršao trobojni barjak.

Kuće se okitile zelenim vencima, sagovima i barjacima.

Noći su bile obasjane kresovima, što se palili i stezali sa Učke pa sve do mora.

Ljudi su od uzbuđenja i veselja plakali, smejali i grlili se.

Do kasnih uri u noći po svim mestima i mestancima odzvanjala pesma:

Jugoslavka mati,
nemoj tugovati,
zovi, samo zovi,
svi će Sokolovi
za te život dati.

S nestrpljenjem iščekivali se Beli Orlovi, koji, probivši Solunski front, brzim koracima hitijahu prema zapadu.

III.

I svi mi, davši oduška veselju i oduševljenju, nestrpljivo smo očekivali nove događaje.

Par dana nervoznog iščekivanja.

Počeli se pojavljivati sitni oblačići na širokom horizontu raspoloženja i veselja. Javljali nam ljudi, da se u okolini Snežnika videvaju automobili sa talijanskim oficirima i da po kartama nešto traže i razgledaju. Naumice smo sami sebe stali ubeđivati o beznačajnosti tih događaja.

Dok jednog dana se ne prosu glas, da preko Sv. Petra na Krasu dolazi jedan voz vojske. Dolaze u ime Antante.

Prema večeri voz prispeo na stanicu. Bila je jedna četa talijanskih bersaljera. Uzalud smo među njima tražili kakvog Francuza, Amerikanca ili Engleza.

Silom zadržavane crne misli opet nas obuzele.

Komandant izjavi predstavniku Narodnog Veća, da dolazi u ime Antante, da se pobrine za red i mir. Odgovoreno mu je, da kod nas vlada potpuni mir, a da se Narodna Straža brine za red. A on će opet, da ima takovo naređenje, pa će uz naše narodne straže postaviti i svoje,

samo u toliko, da izvrši dano mu naređenje. Dapače sledećeg dana pohvalio je držanje naših straža.

Nekako nam odlanulo. Ali negde tamo na dnu naše unutrine griskao nas crv i nije nam priuštio potpuno umirenje.

IV.

Međutim nekako u isto vreme stigao na Reku jedan bataljon naše vojske i preuzeo je u svoje ruke.

I opet nam uskrse nade. Govorkalo se da će i naše čete u Istru, da i one zastupaju Antantu.

Kroz to voz za vozom stao stizati na stanicu. Svi redovi samo talijanske vojske. Bilo ih je već više hiljada.

Jedne večeri vraćam se iz Reke. Ulazim u kuću N., gde je bila komanda straže. Za širokim ognjištem sede više poznatih lica i tužno oborili glave. Nitko ne zbori ni reči.

»Što je?«

»Izašao 'baudo' (proglas) talijanskog komandanta, kojim u ime talijanske okupacione vlasti naređuje, da Narodne Straže imaju predati oružje, a pučanstvo se ravnati po nalogima talijanskih okupacionih vlasti.«

Sada kada ih se na hiljade iskupilo pokazaše papke i više nije bilo govora o Antanti.

Prevarili nas, prevari lukavi Latin!

V.

Uzalud su nam bili svi naponi i molbe, da netko od antantinih četa, koje se iskupile na Reci, dođe u Istru i da tako donekle ublaži golemu bol, ili da barem unese nešto varave nade u duše, koje se iz neizmernog veselja survaše u bezdan očaja!

U svom očaju hvatali se ljudi najvaravijih i ludih slamka nade.

Pa kada se sve te nade izjaloviše patnici upreše oči u Paris, gde će se održati mirovna konferencija. Pravda, koju je Antanta za vreme rata naglašavala, valjda će ipak pobediti... Wilson sa svojim tačkama postao nam najviše božanstvo i nada...

Međutim talijanski obruč počeo se sve jače stezati oko naših duša i telesa.

Najpre namigivanja našim istaknutijim ljudima, da se maknu iz Istre a onda pretnje.

Znali su oni vrlo dobro, što znači inteligencija jednom narodu. Nje se treba najpre rešiti, a onda je narod lako slomiti.

A rešiti je se trebalo svim dopuštenim i nedopuštenim srestvima.

Izmišljale se priče, tražili se lažni svedoci, plaćalo se Jude Iškariote. A tih je bilo dosta među našim renegatima.

I započela su zatvaranja i interniranja u Gardolo i Sardiniju. Najpre pojedince, pa u masama.

VI.

Iz okupiranog područja sklonili se u našu državu najpre oni koji su imali srestava, a mnogi da odatle pripomognu spasavanju Istre, Trsta i Gorice.

Kod kuće ostala sirotinja. Ostali i oni, koji su bili pripremljeni na sve, ali nisu hteli da puste rođenu grud. Ostali konačno i oni, koji se uzdali u pravičnost konferencije mira i u našu pravednu stvar.

Svom žestinom proganjalo se i zatvaralo naše ljude.

Sad su na red došli i seljaci. Po ulicama tršćanskim moglo se često videti po desetke i stotine naših ljudi, kako ih lancima vezane teraju u tvrđavu Sv. Nikole, jer su svi zatvori bili kao šipak puni. Sve ćelije zatvora »k jezuitima« i »Via Tigor« bili su tako natrpani, da se u njima nije moglo kretati. Ljudi su kao srdele stisnuti jedan uz drugog spavali. Strašan smrad od isparivanja tolikih telesa, pomešan zaudaranjem »kible«; prostor prepun praha od smrvene slame iz slamnjača, uši koje je nemoguće bilo utamaniti — sve je to prouzrokovalo, da je čovek mislio, da neće moći ni kratko vreme izdržati. A većina ih morala mesece i mesece da izdrži!

I ako te je sud konačno rešio (u najvećem broju slučajeva ispostavilo se konačno, da su ljudi nevino ležali u istražnom zatvoru po nekoliko meseci, ali time ih se htelo zastrašiti i prisiliti da napuste okupirano područje) morao si se sakrivati ili bežati u Jugoslaviju, jer inače ako su te se dočepali, mogao si biti siguran, da ćeš svršiti u Gardolo ili Sardiniju.

Po selima ostali većinom starci, deca i žene.

A ovi su pa opet bili izvrgnuti raznim proganjanim i napastima.

VII.

Begunci su se većinom zadržavali po mestima blizu privremene granice. Ljubljana i Zagreb bili su ih prepuni. U manjim i većim grupama susretao si ih po selima i mestima Hrv. Primorja, Novom mestu, Karlovcu i td. U Zagrebu sam našao nekoje, koji su pobjegli iz logora u Gardolu (kod Tridenta u Južnom Tirolu) i prevalili put pešice i brez srestava do naše države.

Velika većina bila je sirotinja, koju je trebalo zaposliti i pomoći. I braća u slobodnoj domovini obrisali su mnogu i mnogu gorku suzu, deleći s njima svoj nasušni hleb.

Mirovna konferencija u Parizu otegla se. Iz Wilsonovih mirovnih tačaka napravila se sprdačina. Male države i narodi, kojima su za

vreme rata velike države obećavale zlatna brda i doline bile su dobrim delom izigrane. Osobito tamo, ako su se s njihovim interesima ukrštavali interesi velikih. Lukavi Albion jedinim udarcem rešio se Nemacke i ruskog kolosa. Londonskim paktom, koji je tada iznešen na zeleni stol, veliki deo našeg naroda imao je biti prepušten Italiji.

Crni dani nam se spremali, a još crniji našim beguncima i njihovim porodicam. Nije bilo Rusije, da nas brani.

A iz okupiranih krajeva dolazile najcrnje i očajne vesti...

Eh, da vam je bilo videti, koje more jada i čemera prepatiše ti beskućni begunci u tim danima strašne neizvesnosti!

Pa ipak hvatali se ljudi one sitne slamčice na uzburkanom, velikom moru... i čekali rapalsku presudu.

VIII.

I onog kobnog sumornog popodneva 12. novembra 1920 kada se proneo glas o rapalskoj presudi u srca tih beskućnika po Jugoslaviji, u duše roblja u sputanoj, izbičevanoj Istri, Gorici, Trstu — tresnula je munja, opržila i srušila sve...

U klupko savijene duše valjale se po prašini, u bolj bez reči, bez suza...

Oči su bile bez suza, ali krvlju zalivene...

A posle?

Ta znadete.

Fašisti, ricinusovo ulje, streljanja bez suda i odgovornosti, tamnice, interniranja, ukidanje naših škola, spaljivanje narodnih domova, tiskara, uništavanje štampe, nameštanje talijanskih učitelja i svećenika, talijanske škole i td. i td.

IX.

Nedavno sam sreo na Sušaku znanca iz Istre. Upravo se spremao, da će preko mosta na Reku. Vidim ga, pomno pretražuje žepove.

»A što to radiš?«

»Evo, gledam nije li mi slučajno ostala koja naša novina u žepu. Ako mi je tamo preko nađu, ne fali mi po godine tamnice.«

Drugi dan susrećem opet jednoga u kavani.

»Nemože se, brate, više izdržati. Ni pisnut nesmeš. Pred rođenom decom nesmeš ništa izlanuti, jer i njih ispituju, što im roditelji kod kuće rade i govore. A šta znadu deca u svojoj nevinosti za čim oni idu! — Nema druge, prodat ću sve, pa ću k vama.«

A takovih je već mnogo, koji bi hteli sve prodati i k nama preko.

Pa dalje pripoveda:

»Evo ti u selu N. kako se sve promenulo. Ti znaš kako je to selo bilo rodoljubno i svesno. Na kilometre daleko nije bilo u njemu kakova Talijana. A sada se deca na ulici igraju i razgovaraju talijanski.« (Upliv talijanske škole.)

Ovo zadnje lupilo me u mozag...

X.

Vlak je soptao penjući se iz Sušaka na Plase. Iza prepodnevnice kiše sunce je najedanput prodrlo kroz oblake. Sunčani zraci ljeskali se na mirnoj i mlečnoj pučini morskoj. Krk sa svojim uvalama, brežuljcima, kućama, ispranim od kiše, činio se da je bliži. Svežina i mir osećala se u zraku.

Samo tamo na zapadu Učka i ona draga, poznata mesta ispod nje obavili se u neku jedva prozirnu maglušinu. I kroz tu maglušinu sunce nije moglo nikako da proдре da ju rastera i da obasja i unese mir i vedrinu u one brežuljke i doline, načičkane belim, čistim kućicam.

A sunce i nije nikako moglo, da proдре kroz te teške i sumorne magle.

Trebat će, Sokolići, vašeg sokoljeg leta i zamaha, da suncu pomognete rasteravat teške magle...

I to čim pre. Pre nego očevi pomru, i pre nego li ona deca, što se igrala poodrastu.

NIKO:

Korošcem!

Oj, nepozabni ti naš Korotan,
slovenstvu častitljiva zibka,
tuji pohlepnosti v plen izdan!
Bratje, vam dlan je prešibka,
da zdaj bi se mogli otefi.
Na treh straneh ste obkoljeni...
A vendar, o bratje izvoljeni,
držite se čvrsto: hoteti je treba,
pa pride rešite v od néba.
Držite se krepko, saj brate
do Vladivostoka imate.
In kadar zatuli usode vihar,
recite: z istoka svobode gre žar.
Na vzhodu v mestu je belem preblag gospodar,
na gradu vam belem stoluje vladar,
zlate svobode zaščitnik je naš,
on bode vam Samo, on bode Matjaž!

Čast sokolskemu delu.

zadnji številki lanskega letnika »Sokoliča« smo priobčili kratek životopis načelnika ČOS, br. dr. Jindřicha Vanička. Omenili smo med drugim, da je vstopil br. dr. Vaniček po ustanovitvi Češkoslovaške republike v ministrstvo narodne obrambe in vodil prosvetno delo v češki armadi ter je po izvršitvi svoje glavne naloge v češki vojski šel v pokoj. Presrečno slovo in odkritosrčne besede, ki so bile ob tej priliki naslovljene na br. dr. Vanička, so bile najlepši dokaz, kakšno spoštovanje je užival br. Vaniček pri višjih častnikih, med katerimi je deloval. Visoko je bilo cenjeno njegovo delo v armadi in težko bi bila izvedena organizacija češke vojske brez takega strokovnjaka kakor je br. Vaniček.

Da se pravično oceni Vaničkov delovanje po osvoboditvi in da se ugotovi njegovo obsežno delo ter da se zabeležijo njegove zasluge v težkih porodnih časih češkoslovaške republike in pri organizaciji armade, je izdalo ministrstvo narodne obrambe lep almanah, ki je v njem vse to točno zabeleženo. Pri tem so sodelovali razni višji častniki, med drugimi tudi bivši minister narodne obrambe V. Klofač in bivši načelnik generalnega štaba na Češkem, francoski general E. D. A. Mittelhauser, dve odlični osebi, ki sta bili pri ustanovitvi armade in zato najbolj poklicani, da ocenita delo br. dr. Vanička.

Značilne izjave obeh dostojanstvenikov pa dokazujeta obenem priznanje Sokolstvu in kažeta vpliv, ki ga je zaneslo Sokolstvo v češko armado, zakaj dr. Vaniček je bil pozvan v ministrstvo narodne obrambe kot načelnik ČOS, da na podlagi svojih izkustev in sokolske vzgoje vcepi češki vojski duh, ki preveva Sokolstvo. Zato objavljamo mnenje obeh, da tudi vi, mladi, uvidite kakšnega pomena je Sokolstvo in kaj hočemo doseči potom naše organizacije.

Bivši minister narodne obrambe V. Klofač piše v almanahu: »Čas beži in hitro pozabljamo. Stopamo v jubilejno leto prvega desetletja naše samostojnosti, a pozabljamo ne le, kako težko je bilo doseči svobodo, ampak tudi to, kako težavni so bili početki svobode. Gospodarsko stanje je bilo slabo. Beda! Demoralizacija. Nikjer najmanjše discipline! Iz sovjetske Rusije se je širila epidemija razpadanja. Nujno je bilo treba ustaviti splošno demoralizacijo in položiti temelje novi obrambni sili. Predvsem pa je bilo treba pridobiti srce in zaupanje naših vojakov. Ako nismo hoteli doživeti popolnega razsula in boljševizma, kojega raširjevalci bi bili prav lahko koncem leta 1918. in spomladi prihodnjega leta vojaki sami — prvi poizkusi so bili že tu, in sicer v večji meri nego si javnost to misli — smo morali vojaško življenje v pravem pomenu besede »razavstrijiti«, približati ga ljudskemu srcu

in duhu, ustvariti mu kolikor mogoče prijetno življenje in s tem postaviti jez grožečemu razsulu. Kje dobiti za to odgovorno nalogo sodelavcev?

V tej težki dobi sem se spomnil, da je srce naroda Sokol. To nista samo telovadba in telovadnica, to je njegov plemeniti, patriotični in požrtvovalni duh, to je bratstvo pa tudi disciplina, stroga disciplina — torej s tem bratstvom k disciplini, ki je na italijanski fronti izginila in brez katere armada ne pomeni nič.

Spomnil sem se takoj na slavnega, popularnega načelnika vsega Sokolstva, br. dr. Jindro Vanička in na njegovo okolico. Imenujem br. dr. H., vrlega br. Havla, br. dr. Nemečka in mladega dr. Klingerja, pa še mnogi drugi so mi bili v mislih. Dr. Scheiner sam je bil v ospredju novega organizacijskega dela. Z Brna sem pozval br. Silvestra Vodo, pa tudi vsa druga sokolska društva so mi bila na razpolago.

Bilo mi je jasno, da v armadi ne odločuje število, temveč duh, zato sem se odločil ustanoviti v ministrstvu samostojni vzgojiteljski odbor in zaprosil br. dr. Jindro Vanička, da bi prevzel vodstvo. Bil sem srečen, ko mi je ugodil on in z njim njegovi prijatelji.

Čez nekoliko mesecev smo opazali v vojašnicah popolnoma drugačno življenje, nego je bilo v avstrijskih kasarnah. Lepo se je izpričalo vojaško življenje, urejene so bile povsod knjižnice in čitalnice, naenkrat smo imeli množico dobrih kulturnih delavcev in vojašnica je naličila moderni in pravi narodni nadaljevalni šoli. Ponehali so zločini; analfabeti so se naučili čitati, pisati in računati, vojaška metoda je vodila k delovnemu življenju. Predavanja s slikami so širila splošno znanje, a nad vsem je žarela ljubezen k državi. Vaničkov odbor je deloval dalje. In kaj je storil za novo češko vojaško nazivoslovje!

Mnogo sem pričakoval od Jindre Vanička, toda ne bil bi Vaniček, ako bi ne bil storil več nego smo od njega pričakovali. Radostno je pogledati danes nazaj na njegovo delo.«

To je kratek izvleček iz spisa br. Klofača, ki mu sledi članek generala Mittelhauserja. Ta je sedaj zopet zaposlen v francoski vojaški službi, in sicer v Nizzi. On pravi:

»V praškem ministrstvu narodne obrambe je znatno število Sokolov, toda zgodovina bo šele govorila, kolike koristi je bilo za MNO, da je v važnem trenutku našlo potrebne delovne moči v vrstah disciplinirane institucije, polne energije in narodne tradicije. Toda na čelu teh bratov Sokolov je bil vzorni dr. Vaniček, Sokol klenega zrna. Miren, pomirjevalnega duha in vselej obziren je prinašal k našim posvetovanjem ostrega duha in neverjetno razsodnost.

Dr. Vaniček je najboljši predstavnik ljudskega značaja; za njegovo skromnost je najznačilnejši znak vestno delo, ki je edino vredno in najbolj plodovito.

Vpliv dr. Vanička se je močno izkazal pri izvrševanju telovadnega in službenega reda. Moralna in telesna vzgoja — obe visoko razviti v češkoslovaški armadi — sta bili izvedeni v sokolskem duhu. V vsakem polku skrbi en častnik za moralno in vzgojno delo; uspehi te organizacije so bili priznani za izborna in neovirana vojaška vežbanje.

Ali ni morebiti v tem premišljenem razširjevanju moralne vzgoje in telesnih vaj v češkoslovaški armadi nov vzrok za kratkodobno vojaško službovanje, ki ga slepo zahtevajo demokratične države? V trenutku, ko moč propagande gotovih prevratnih teorij ne pozna mej, postaja organizacija moralne vzgoje v češkoslovaški armadi vzor, ki je vreden, da ga posnemajo ostali narodi v Evropi.«

Ali je treba k tem izjavam odličnih strokovnjakov kakšnih pripomb in razlaganj? Kdor hoče vedeti, kaj je Sokolstvo, naj dobro premisli obe izjavi, posebno pa še tisti, ki trdijo, da se je Sokolstvo preživelo in da ga ni več treba.

IVAN LJUBIČ:

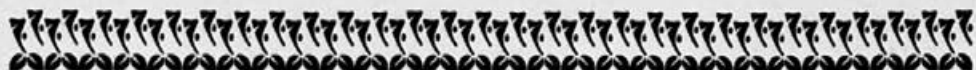
Želja Sokola.

*Poletimo ponosno i smjelo
odnesimo pozdrav braći preko mora.
Oni su ko lišće zelenoga bora
silom otkinuto, turobno i svelo.*

*U slobodi mi smo. Za njih radit treba,
kidat ćemo s usta i njima podati,
ma i zadnju koru svagdanjega hleba.
Višnji sa nebesa to će, da nam plati.*

*Pokažimo svima da su naša braća
od krvave Soče do brzog Vardara,
zalijevajmo ranu što nam srce para,
iz duše ćupajmo korjenje od drača.*

*Budimo Sokoli smjeli i ponosni,
otarimo rodu mučeničke suze,
povratimo majci što joj tuđin uze,
onda ćemo biti sretni i radosni.*

Put za oslobodjenje braće.

unih je osam godina prošlo od kako je morao Milan sa svojom ženom Jelom i osamgodišnjim Željkom, pod pretnjom Talijana napustiti kuću i kućište, — svoj mili zavičaj i preseliti se u slobodnu, novostvorenu Jugoslaviju, za ostvarenje koje je palo mnogo tisuća svesnih i hrabrih sinova našega troimenog naroda, a na potoke je krvi proliveno. U ovih osam godina na tisuće svesnih Jugoslovena (Hrvata i Slovenaca) je moralo napustiti tužnu Istru i Goričku — pred krvnicima našega naroda i sklonuti glave ovde — u zemlji slobode i pravde, među braćom svojom.

Mali Željko, gledajući svoju zaplakanu majku, ponosnu i muževno bol tužnoga oca, kako se spremaju na put, nije mnogo raspitivao za razlog nenadnog odlaska, jer je vidio, da je to isto morao učiniti i njegov bivši učitelj, — dobar prijatelj njegova oca, — već je nastojao da i on sakupi u maleni sandučić svoje najmilije stvari.

Pod večer, dan prije odlaska pozvao je k sebi svoga najboljeg prijatelja Slavana. Odveo ga u sobicu i kod istočnog prozora mu je kazao:

»Slavane! Pogledaj prema Učki. Vidiš, tamo preko ću sutra zorom otputovati, — zorom zato, da nas ne vide naši, — pa će biti manje i suza i plača. — Tamo u novoj domovini, u našoj narodnoj državi, među našom braćom ima mnogo knjiga pisanih našim lepim, slatkim, zvučnim i junačkim materinskim jezikom. — Zato Slavane, ove knjige ostavljam tebi, a koje ti ne trebaju — porazdeli među naše drugove, — i malome Ivanu daj jednu. — Ove slike našega dobroga i junačkoga Kralja, koji stanuje u Beogradu porazdeli takoder; ja nisam to mogao učiniti, jer ih je otac pred par dana donesao. Neznam gde je bio, ali sam čuo, kada je kazao susedu Cirilu, da ide na onu stranu odakle sunce izlazi i da će s one strane jednog lepog dana i pred naša vrata zasjati — novo, lepo i jasno sunce slobode, koja će tužnom narodu u Istri i Goričkoj doneti uskrснуće. — — — I ovu milu zastavicu ti ostavljam. Čuvaj ju i sakrij, jer da ju vide, spalili bi ju, tebe natukli, a oca bi ti zatvorili. Ovo nek ti bude najmilija uspomena, a kad se sastanemo, kako smo se dogovorili — gore na Učki, donesi ju sobom, da vide i Sokoli, koje ću sobom dovesti, da smo i mi — mali i nesretni Istrani Sokolići, koji ljubimo i čuvamo svoju svetinju — od razarača opustelih ognjišta naših. Donesi ju, da vide i osete, da sanjamo i mislimo na one kršne i plemenite Sokolove, koji će odvažno doći na Učku, — pod vodstvom svoga Kralja na belome konju. A tada će

Kralj narediti svome drinskome i jadranskome trubaču, da pozove zasvira: »Ej na Istru, — na Goričku!«

Pomešane suze boli, ponosa i sreće kapnu niz lice Slavanovu, koji reče: »Hvala ti, stoput hvala, što si mene odabrao, da čuvam zastavicu, — svetinju našu. Znaj, da ju talijanska ruka neće okaljati, neće tako mi imena preći u njihove ruke. Hrabar i ponosan barjaktar ću biti i — boriti se protiv svakoga, tko se osudi dirati u čast i svetinju našu. I ta će nam zastavica uvek nemo govoriti, da smo i mi bičevani i tužni Istrani jednog roda, jedne krvi, misli i želje s našom braćom s one strane Učke, — s braćom u Jugoslaviji. A kada dodete na Učku, dočekati ćemo vas s ovom zastavicom i još mnoge ćemo doneti i gromko doviknuti našim tlačiteljima, da je došao dan obračuna, dan naših najvećih želja — spasonosni dan našeg oslobođenja i ujedinjenja tužne Istre s ponosnom majkom Jugoslavijom, koja tuguje gledajući patnje njenog najmanjeg čeda — Istre tužne, ali ponosne i svesne, koja čast svoju ni za što ne daje!«

Sledećeg dana pod večer prešli su naši iseljenici granicu kod Kastva — i nastanili se na Sušaku. Milan je našao službu, a Jele je marljivo nastojala u malenoj kućici i vrtu, koju im je uz povoljnu cenu prodao imućni — dalnji rodak Brajković. Željka je dao otac u školu. Bio je primljen u treći razred osnovne škole. Svršivši s uspehom ovu, upiše ga otac u višu, gde je lepo napredovao. Već osnovnu je školu polazio Željko zajedno s najmlađim Brajkovićevim sinom Dušanom, koji ga je često vodio k sebi i pokazivao mu razne knjige, u kojima bijaše opisan životopis i rad najvećih jugoslovenskih i slavenskih Sokola. — — — Došavši jednog dana iz sokolane, kamo je išao s Dušanom da gleda, kako vežbaju Sokolići — bio je sav ushićen dotrčavši k ocu, koji je nešto razgovarao s gosp. Brajkovićem. — Oboje su ga začudeno pogledali, jer ga nisu videli još tako razigrana — od kako je morao ostaviti Istru — svoj mili zavičaj. —

»Oče, — oče! — Hoćete li me upisati! — Da znadete, danas sam ih vidio, — svi su dobri i jaki, a da ste vidio — onako maleni, kako lepo vežbaju i visoko preko užeta preskaču. — Onda je njihov vođa — učitelj potegao na podu dve crte kredom i kazao: »Sokolići! Ove nam crte predstavljaju bregove rečice, koju će te preskakivati. — Preskočio je vođa, a onda su i oni preskakivali.«

»Ali Željko, kamo da te upišem,« reče otac, — pogledavši se s prijateljem i pričinivši se neveštima. — »U Sokole, u Sokole!« usklikne Željko i nastavi: »O, da ste čuo, kako im je lepo govorio njihov vođa; tako da su se nekojoj deci orosile oči, a posle su rekli — stisnuvši male pesnice: »I mi ćemo na Učku, da oslobodimo onu našu malenu i tužnu braću, koja trpe — tamo preko — u Istri!«

»Jeli im je još što govorio?« zapita ga Brajković.

»Još je govorio, o, da znadete,« — nastavi Željko. »Govorio je, ali ja neznam sve reći. Kazao je: »Sokolići! Nas još nije bilo, kada su vežbali prvi Sokoli. Sokolska društva osnivali su zato, da mogu u njima sakupiti i odgajati duševno i telesno najbolje sinove, kćeri i decu, koja će ponarasti zdrava, jaka i lepa, hrabra, dobra i poslušna, s kojima će se ponositi i dičiti njihovi roditelji i sav naš narod. A kad ponarastu do potpunog čoveka: zdravog, jakog, plemenitog i odvažnog, — pomagati će svojim roditeljima poterati tudinca iz svoje kuće i zemlje i, — postati će svoji gospodari. — Zar bi dopustio vaš otac i vi, da dođe nepoznat i nepozvan čovek u vašu kuću, pa da vam u njoj zapoveda? Ne bi! — Ali naš krvni neprijatelj, koji tamo preko mosta — i u Istri korači, htio bi da i mi postanemo njegove sluge, njegovi robovi; htio bi i nas zarobiti, kao što je zarobio onu našu tužnu braću u Istri i Goričkoj. — Sokoli — zajedno s celim našim narodom stvorili su našu lepu, bogatu i prostranu državu, — majku našu Jugoslaviju. Sokoli su nosili barjake i pokazivali put drugima, — ali nisu mogli donesti spas onim 600.000 naše braće koja trpe i tuguju za majkom Jugoslavijom, sputani u teškim verigama s kojima je okovao i našu malenu braću, — one sitne, lepe i dobre Sokoliće, koji uvek na vas misle, o vama govore i očekuju, da ćete im donesti slobodu. — Vi ste još maleni i preslabi, da podignete pušku, da pripašete sablju i da podate našem narodu buzdovan Kraljevića Marka, koji se sada krepí i čisti oružje, a i Veli Jože se još nije probudio, da oceni i oseti svu krutost »kobaridskih junaka« nad golorukom rajom. Naši stariji su učinili koliko su mogli i znali, a naša — sveta je dužnost da nastavimo njihovo delo, — delo oslobođenja otrgnute braće i ujedinjenja bičevane Istre i drugih krajeva s majkom Jugoslavijom. Da to uzmognemo učiniti treba nam i jakih mišica i ljudi zdravih, — potpunih ljudi — pripravnih na žrtvovanja. Takvi ćemo postati, — budemo li izrađivali sokolsku misao očvršćujući svoje telo, duh i narodni ponos, koji se može postići samo putem požrtvovnog i ustrajnog — svestranog rada, — plemenitošću duše u zdravom telu. — Zato na sokolski rad Sokolići, na put k oplemenjenju duha u zdravom, jakom i lepom telu. Zdravo!«

»Sve ovo je govorio i još mnogo toga, ali nisam sve upamtio,« reče ponosno Željko osećajući zadovoljstvo, što je dobro i lepo pripovedao, što je čuo u sokolani.

»Tebi se to mili i htio bi u Sokole?« reče mu otac. — »Da oče, u Sokole želim. Sokoli su dobri, oni se u sokolani jačaju i postaju hrabri branitelji narodnih prava i slobode.« —

»Tako jel« započne g. Brajković. »U sokolani jačamo svoje telo i dušu. Tamo je hram i škola, gde se pojačava i usavršava telesna i duševna snaga, zdravlje, odvažnost, samopouzdanje i lepota. Sokoli su uvek u prvim linijama, oni su pioniri u borbi protiv zla, kukavičluka,

podlosti, spletkarenja i svih mogućih opačina. Mirni su i skromni, al odlučni i odvažni. — Misli i želje sokolske i narodne čekaju na ostvarenje, koje će doći posredstvom njihovih snažnih mišica i istinskom, žarkom i nesebičnom ljubavlju srdaca njihovih. Sokoli su granitni stupovi, koji će mirno i hladnokrvno, odvažno i ponosno dočekati i suzbiti svaki neprijateljski nasrtaj na naša prava, na naš narod i Slavenstvo. Junaci su to, koji svetlaju lice domovini i s kojima se narod ponosi, naši im se prijatelji dive, a neprijatelji strahuju pred njihovim odvažnim, neumornim i spasonosnim radom, kojim stvaraju lepšu budućnost — narodu i Slavenstvu. — Sokoli, — telesno i duševno jaki, zdravi, lepi i plemeniti, — potpuni su ljudi, ljudi svestrano razvijeni i uzgojeni; jer nije dosta biti n. pr. samo umno razvijen, već i telesno i istom tada će i duša napredovati na putu dobra, u pravcu plemenitosti, morala i istinskog napredka.

U nejakom i boležljivom telu i duh slabi, nazaduje — ili je česta podvrgnut zlim nagnućima ili zahrptnoj, kukavičkoj, nečasnoj borbi. Takav čovek nije niti sjena potpunom čoveku. — Zato će i meni biti drago, budem li jednom vidio u tebi valjanog, radinog i odvažnog Sokola — na putu napretka, dobra i plemenitosti, na putu gde se radi za dobrobit i blagostanje svoga naroda, te njegove i sveslavske budućnosti: telesne, duševne i moralne nepobedivosti Slavenstva, koje postavlja nove obrise istinske kulture i čovečnosti.«

Sledećeg je dana Željko bio upisan u Soko, u kojem je brzo napredovao, jer ga je gonila želja postići ono, čime se može uspešnije održati u borbi za oslobođenje naše zarobljene i tužne braće...

НИКОЛА ДОШЕНОВИЋ:

У Скопље!

Бојне се наше сабиру чете,
соколски венац диван се плете —
у царско Скопље Соколи лете!

Доћиће синци свега Балкана
и мила браћа северних страна
на славу од новог Видовдана!

Ропство је пало и мрак је несто,
па сјајно себи избиру место —
тамо где беше Душанов престо.

Да виде снагу нашега југа,
да и ту виде Сокола друга —
где патња беше тешка и дуга!

А Скопље царско силно се кити
Соколе чека, дивно ће бити,
најлепши венац ту ће се свити!

Па нека душман дркће и бледи,
нек види снагу шта Соко вреди —
више га Соко неће да штеди!

Sokolski razgovori.

(Dalje.)

8.

e bilo bi pametno, če se v zgibi izurite, skok pa za-
nemarite; če vežbate svoje noge, pozabite pa na
mišice trupa itd.

Telovadba bodi vsestranska.

Poglejte naš vadbeni načrt! Pri orodni telovadbi
menjavamo vaje v opori z vajami v vesi. Vse orodne vaje pa razne-
roma bolj skrbe za roke in oplečje nego za noge; nevarnosti enostran-
ske vadbe se docela izognemo s tem, da v vsako telovadno uro vple-
temo tudi proste vaje in skoke.

Če k vsem tem vajam še dodamo izlete, igre, tek, plavanje, tako-
zvano »lahko atletiko« in slično, potem smemo s ponosom reči:

»Naš telovadni sistem je vsestranski.«

Poudarjam vam danes to vsestranost iz dveh razlogov:

1. Marsikdo, ki nas ne pozna, meni, da je sokolski telovadni
sistem gola orodna telovadba — zavrnete tako zmoto! V naš sistem
spada brez pridržka vse, kar more naši telesni vzgoji koristiti.

2. Razumljivo je, da ljubi eden izmed vas bolj drog, drugi bradljo,
tretji skok itd., da se proste vaje zde večini dolgočasne... Danes smo
visoko dvignili načelo vsestranosti — upam, da se boste zdaj z vnemo
lotili tudi nepriljubljenih vaj!

9.

*Prednjak pazi tudi na vnanjost poverjenih mu telovadcev. Ta
mu da prav pogostoma priliko za učinkovit, poučen pogovor. Če opazi
n. pr., da ima kdo izmed njegovih gojencev vedno zamazane roke, je
to naravnost klic po neprisiljenem higijeničnem navodilu.*

*Ko v takem pogledu prednjak prvič posreduje, je bolj taktno,
da govori splošno, za vse — kakor da onega posameznika ni
niiti opazil, tako da ga ne izpostavi zasmehu drugih. Če to ne pomaga,
naj poizkuša z nasvetom med štirimi očmi; če je tudi to zaman, potem
je pač umestna javna graja.*

Dragi bratje! Žal, opažam v zadnjem času prav pogostoma,
da se nekateri izmed vas naravnost boje vode in mila. To prvič ni lepo,
drugič je brezobzirno napram vašim drugom, predvsem pa pomenijo
umazane roke za lastnika stalno nevarnost. V oni umazani prevlaki
je skritih mnogo bolezenskih kali, ki imajo posebno pri jedi odprto
pot v telo.

Pri telovadbi se pač ne morete izogniti temu, da bi si rok ne zamazali. Če drugače ne, že pri oprijemu orodja, z magnezijo, kolofo-nijo. Treba je, da si po telovadbi skrbno očistite roke, da to storite po večkrat na dan, predvsem pred jedjo. Rekel je nekdo, da lahko civilizacijo narodov primerjamo po množini mila, ki ga porabijo — glejte, da ne boste vi z umazanostjo dokazovali svoje nekulturnosti!

Ogabna pa je navada onih, ki si za izboljšanje prijema — pljuvajo v roke in s tem vse svoje druge, ki so včasih v pogledu higijene in čistoče bolj rahločutni, primorajo, da takorekoč lastnoročno tovariševe pljunke brišejo pri telovadbi.

10.

Podobnih prilik je še mnogo; pazljiv prednjak jih bo sam opazil. Mi navajamo le nekatere kot primere:

1. *Telovadcu »diši« iz ust, ker nima čistih zob.* Prednjak pojasni — zopet naj se izogne osramotitvi dotičnega in naj govori splošno — da so zanemarjeni zobje neprijetni za okolico, povzročajo bolečine lastniku in da se v njih skrivajo kali vseh možnih bolezni. O negi zobovja najde podatke n. pr. v Homanovi »Higijeni«, v Markovičevi »Nauki o zdravju«, Sokolič 1925, str. 75 itd. Iste knjige ga bodo tudi poučile o drugih higijenskih vprašanjih in mu pokazale, kako naj pouči svoje gojence.

2. *Neprimerna obleka, nečisto perilo, potne noge in slično.* Prednjak opozori na delovanje kože, pomen znojnic, utrjevanje proti menjavi temperature, funkcijo kožne muskulature itd. Sokolič 1921, str. 38.

3. *Telovadec, ki je bolan in venomer kašlja, je tako vnet, da je navzlic temu prišel k telovadbi.* Prednjak naj ponovno pojasni, da je tudi navaden nahod infekcijska bolezen, ki jo drug drugemu obešamo. Če je kdo tako vztrajen, da navzlic temu opravlja svoje delo, nima pravice, obdarovati s svojim kašljem še drugih. Sicer pa je kašelj vedno lahko znak bolj kočljivih bolezni, česar lajik sam ne more presoditi. Kadar kašljaš, kašljaj tedaj vedno v robec, k telovadbi pa ne hodi, dokler nisi docela ozdravel.

4. *Prednjak vidi ali ve, da njegovi gojenci kadijo.* — Pojasnila o škodljivosti nikotina jim bo lahko dal na podlagi podatkov v omenjenih knjigah o higijeni. Prim. tudi Sokolič 1925, str. 129.

5. *Enako je že ponovno obdelano v literaturi vprašanje alkohola.* Prim. Sokolič 1923, str. 9, 25, 49; 1927, str. 6, 68 in današnjo številko; Sok. Glasnik 1926, str. 71; Jug. Sokol 1926, str. 69; 1927, str. 1, 54.

6. *Prednjak bo včasih videl, včasih zvedel, da nekateri izmed njegovih gojencev radi malo ponočujejo.* Žal, tudi sokolske prireditve nudijo včasih priliko za napake, ki bi se proti njim imeli vsi boriti. V takih primerih bo prednjak poizkušal dokazati fantom, da v mladih letih onega odtrganega počitka nikdar več ne morejo nadomestiti; kar s tem izgube, je definitivna izguba pri gradbi telesa!

Na sokolskem izletu smo. Na primernem kraju prekinemo pohod. Razstop kakor k prostim vajam. In res pokaže in razloži vodnik par dihalnih vaj, ki jih vsi parkrat napravijo. Pri odmoru (ali pa pri prihodnji telovadni uri) je na mestu razgovor o dihalnih vajah.

Naša običajna telovadba krepi mišice in kosti, nas napravi bolj spretne, vztrajne, lepše rasti; ima pa tudi precejšen vpliv na notranje organe. Ti so pa za zdravje tako velikega pomena, da je to premalo. Pljučni vršički se pošteno prezračijo le pri najglobljem dihanju, do katerega pri običajni vadbi ne pride. V telovadnici je celo prav, da se izognemo onim vajam, ki bi preveč pospešile dihanje; saj je tudi v najčistejši telovadnici toliko prahu, da bi nam dihalne vaje tu prej škodile nego koristile.

Toliko bolj pa je treba, da iščemo zunaj pogostoma prilike zanje. Ne samo pri skupni vadbi — tudi »privatno« vsak zase. Prvič prezračimo z njimi pljuča, drugič pa krepimo dihalno muskulaturo in širimo prsni koš. Posebno vi, ki ste še mladi, morate vedeti, da s temi vajami lahko zdaj že odločate o bodočem obsegu svojih prsi in prispevate k zdravju svojih pljuč.

Druge vrste vaja za pljuča (in srce) je tek. Tu nas potreba po kisiku sili k hitrejšemu dihanju. Tudi to vajo vadimo le na čistem zraku, mero (dolžino proge in hitrost) pa polagoma stopnjujemo. Za vas so primerne le krajše proge — te pa vežbajte, kadarkoli utegnete.

(Dalje prihodnjič.)

IVAN LJUBIČ:

San i java.

ašao sam se jednoć na vrhuncu visoke gore, čije je cveće tako opojno mirisalo, čije je dovlje i ka-
menje zajedno s žuborom vode pričalo divnu priču
o slobodi naroda svog. Pogled mi klizi po proplan-
cima, po vrtovima punih maslina i najzad se za-
ustavi na valovima sinjeg mora. U daljini zablešti žarka svetlost;
sunčani kolut pojavi se na nebu. Još nisam nikad vidio ovako sjajni
kolut sunca, ali kao da se slobodnoj Istri hoće i sunce pokazati u
svome punom sjaju. Iz daljine počeli su se javljati prvi zvuci zvonova
i petli su pevali svoju jutarnju pesmu, javljajući njome da dan sviće.

Iz vrhunca gore pošao sam dolje i prolazeći kroz sela i gradove
susretao sam ljude ponosna izgleda, ljude raznih zvanja, susretao sam
radnika, seljaka, mornara, činovnika i svima tim ljudima čitao sam

u očima jedno: »Istra je slobodna!« Da! Istra je slobodna. — I ta lica, koja su godinama patila, koja su pregorela i trpela zato što su ljubila svoju jugoslavensku braću preko mora, koja su želela slobodu, želela da si pruže ruke Učka i Velebit, danas sjaju od zanosa i sreće. Prošao sam dalje sanjaveći o velikim danima budućnosti. Približujući se mestu P. začujem u daljini zvukove glazbe. Pospešivši hod za nekoliko časaka uđem u samo mesto, kojim je sve vrvilo od crvenih sokolskih košulja. U određeni sat svaki je Soko bio na svom mestu i velika povorka krene mestom. Pred svima sokolska fanfara, svirajući koračnicu »Sloboda Istre«. Divni akordi muzike slivali su se s bojom dana i gubili se u nepreglednoj vasieni. Za glazbom idu Sokoli s barjakom na čelu, a za njima nepregledna masa sveta, sve u dobrom redu sokolski disciplinovano. Slušajući glazbu i gledajući ove ljude, gledajući sokolsku braću, ovlaže mi se nehotice oči i jedna suza skotrlja se niz obraze moje. — Pođoh dalje. I u veče opet dođoh na vrhunac visoke gore, čije cveće tako opojno miriše, čije drvlje i kamenja priča divnu priču o slobodi naroda svog. Zaspah od umora na golom kamenu. —

*

Probudih se u svom krevetu osećajući se vrlo umornim. Dozvah si sve u pamet što sam sanjao i bude mi žao za mojim snom. Zašto samo san? Kako će još dugo junaci od »Caporetta« pokazivati svoje junaštvo nad našom braćom u poniženoj i bičevanoj Istri?

Ti holi junaci preko Jadrana nisu dizali svoju kulturu i pokazivali svoj ponos Evropi onda, kad je Balkanska raja bila zidom preko kojeg nije Turčin nikada mogao da pređe!

Na protestnom zboru u Zagrebu 1920. g. koji se obdržavao za Reku, moj je otac u svom govoru kad je govorio u ime Jugoslavenskih zemljoradnika među ostalim rekao:

»Gospodo građani! naša zavjetna misao mora biti i ona jest da su Reka i Istra samo naše i da pripadaju samo nama. Ta zavetna misao traži pregor, traži žrtve i uzmaknete li vi pred izvršenjem ove zavetne misli znajte da iza vas svoji 12 miliona jugoslavenskih seljaka čije grudi ne će uzmaknuti.«

Ja sa svoje strane kažem, uzmaknu li svi ti pred izvršenjem ove zavetne misli, ali disciplinovana jugoslavenska sokolska vojska, koja doduše broji samo oko 65.000 članova ne će uzmaknuti i Sokoli će, bude li potrebe rame uz rame, svesni da ono što prinose ide na oltar domovine, stvoriti drugo Kosovo. —

Šla je ljubezen po svetu . . .

la je Ljubezen po svetu, samotna, zapuščena. Kamor je stopila, je solnce svetilo jasneje, cvetje je vonjalo lepše, gozdi so šumeli tako pritajeno in nežno, kakor nikdar, nikdar poprej.

Šla je po svetu Ljubezen. Blodila je po globokih šumah, med skalami. Trnje je razgrinjalo pred njo svoje vejevje, pokrito z bodikami, drevje je dvigalo svoje veje više, da bi mogla pod njimi, skale so se pokrivalo z najmehkejšimi blazinami iz mahu in trave. Gozdne živali so pribežale k njej; Ljubezen je ustanovila v globokih gozdovih svoje kraljestvo. Ne verujete? Idite v gozd, ostanite tam samotni, iščite! Njene sledi najdete, vse krasno in dobro, kar zagledate tam, je njeno delo.

Šla je po svetu Ljubezen, po poljskih poteh in lokah. Cveti so obračali k njej kakor k solncu svoje barvaste glavice, težki klasi so se sklanjali ponižno pred njo. Šla je v vrtove in ograde. Ptiči so letali krog nje, jo obletavali in hladili s krili ter ljubeznivo čvrčali. Ustanovila je Ljubezen kraljestvo v širnih poljih in vrtovih. Kadar greste po polju, se razglejte. Vse je delo Ljubezni, kar raste naokoli, ti milijoni klasov in ta mali, neznatni hrošč z zlatimi krili, ki se vlačijo v prahu po cesti.

Prišla je Ljubezen v vas. Hodili so ljudje krog nje, delali ali pasli lenobo, toda nihče se ni zmenil za njo. In če je koga ogovorila, jo je zavrnil: »Daj mi mir; nimam časa, delati moram to in to, mudi se mi tja ali drugam.« Drugi so zopet govorili: »Ne zadržuj nas; ali ne vidiš, deževalo bo, mi pa nimamo spravljenega sena s travnikov.« »Poglej,« so pravile zopet gospodinje, »burja prihaja, meni pa se je zaletela nekam koklja s piščanci; ne zadržuj me, pomagaj mi jo rajša iskati.« »Abojni ljudje,« je govorila Ljubezen, »skrbite za polne hleve, kozelce in shrambe. A vaša srca ostanejo prazna.«

Šla je Ljubezen k drugim. »Daj mi mir,« je rekel drug, »premišljuje, kako bi uspel v sporu s sosedom; pričkava se za kos plotu — kam potem z ljubeznijo.« »Ne zadržuj me,« je rekel trgovec, »premišljuje, kako bi po ceni kupil in drago prodal. Če mi ne moreš svetovati, molči!« — »Odidi!« je rekel mladenič. »Moja mati umira; vse njeno imetje dobim, bogat bom. Omislim si veselje, užitke, krasno življenje.«

Odšla je Ljubezen od ljudi. Le malokdaj se pokaže med njimi. A človeška srca so trda kakor kamen. Samo tedaj, kadar se človeku po njej stoži, jo najde v svojem srcu. Ako pa je tam ni, potem je ne najde nikdar, nikdar.

Poznam pa čarodejen rek, ki jo zna priklicati. Če zagledate, da se vam očka zasmee, ali če vas mamica poboža po laseh, jih primite krog vratu in jim recite: »Mamica, očka, imam te rad.« — Tako lepo, milo in toplo vam bo. Tedaj pride Ljubezen v vaš dom.

*

Ako je što dobra u meni, to je od moje majke. Hvala Bogu, da je mene moja majka u nežnoj dobi a ipak u pravoj razboritosti odgojiti znala. Ja se molim mojoj majci.

J. J. Strossmayer.

DR. IGOR F. VIDIC:

Istorijske slike iz naše prošlosti.

III. Ljutovid Posavski.

Ljutovid, ban posavski, potpada po veličini svoje političke osnove a i po tragičnosti svoje propasti med najmarkantnija lica naše prošlosti. Po njegovom radu treba ga ubrajati u svetli zbor onih junaka, u kojih dušama je već za ono vreme sijala svetla

misao Jugoslovenstva.

Moćna ruka kneza Ljutovida vladala je mudro i brižljivo pitomom Posavinom. A u ono doba je okrutni markgrof furlanski, divji Kodolah napadao i smetao posavski i istarski narod, ne poštivajući prava i zakon banovine in običaja naroda hrvatskog. Još gore pak je bilo, da je ovaj okrutni neprijatelj Slavena zadobio pomoćnika u osobi slavenskog kneza. Bio je to ban Borna, knez dalmatinskih Hrvata i ban jednog dela Hrvata s one strane Velebita, naime gradskih, ličkih i kršćanskih. Ovaj se slavenski knez sprijateljio sa neprijateljem slavenskog roda tek iz niske, lične zavisti protivu Ljutovida.

Nepravedan nastup nemačkog državnog sabora napram njemu dočerao je Ljutovida, da je prolećem 819. godine pobunio sav narod među Dravom i Savom te sakupio pod svoje barjake i Timoćane. Kodolah koji je hteo srušiti snagu Ljutovida bio je poražen a i sam je poginuo u borbi. Posle ove sijajne pobede, razširio je Ljutovid svoju vlast do Drave i Dunava a čak i do podnožja Alpa. I ako je nemački car sad bio sklonjen, saslušati opravdane želje Slavena, to Ljutovidu nije bilo dovoljno. Hteo je da osniva poveću samostalnu državu južnih Slavena protivu Franka i Vizantinca, koja bi obuhvatala posavsku, dalmatinsku i istarsku zemlju, slovenačke krajeve i Srbe Timoćane. A zavidni Borno sklopio je savez sa Balderikom, naslednikom Kodolaha, te objavio Ljutovidu u jeseni 819. godine rat. Ljutovid porazi Borninu vojsku na Kupi; Gadska, Lika i Krbava pristanu uz njega. Kao munja provala Ljutovidove čete u Dalmaciju, hare i pale. Borne se očajan

zakloni u tvrde gradove svoje, ne opuštajući se u otvorenu borbu. A kad se Ljutovid vratio iz pobedonosnog pohoda, pošlo je Borni, koji je otišao u Aachen na carski sabor, za rukom, da pridobije nemačke knezove za rat protiv Ljutovida. I u proleće udare tri silne vojske: jedna iz Italije, druga kroz Korušku, treća iz Bavorske u njegovu zemlju. Otpor Ljutovida bijaše snažan i dugotrajan. Na julijskih Alpah dugo se brani, proti drugoj neprijateljskoj vojsci bije do tri ljute bitke, a trećoj vojsci uspešno spreći prelaz preko Drave. A kad su se sve tri vojske naposled sjedinile, povukao se Ljutovid u tvrde gradove, bolom puštajući pitomu zemlju svoju neprijateljima. A silna je vojska zbog zaraznih bolesti, koje su vladale u njezinim redovima skoro raspala i ostaci povukli su se u svoje zemlje.

A slavenska zavist bila je i nadalje na poslu. Vladislav sinovac Bornin, koji je umro u među vremenu opet obnovi rat protiv Ljutovida no bez uspeha. Ljutovid podiže u svojim zemljama tvrde gradove pomoću Fortunata, patrijarha mletačkog, koji mu je bio jedini prijatelj.

Dugogodišnji uskoro večiti rat pretvorio je Ljutovidove zemlje u pustoš; gotovo svi su ga naspustili, mnogo je krajeva izgubio. Godine 822. opet udare na umornog i izcerpljivog Ljutovida tri silne franačke vojske. Posle dugotrajnog herojskog otpora kod Siska klone snaga i moć nesretnog kneza. Izgubivši svoju državu zakloni se med Srba. Državni sabor nemački izreče mu smrtnu osudu pošto nije »godinu i dan« došao caru na sabor.

Nesretan, progonjen krije se Ljutovid po Dalmaciji, gde ga 823. godine mučki ubije Bornin ujak, i ako ga je primio kao gosta u svojoj kući.

Tako je propao čovek divne snage i široke jugoslovenske koncepcije, jedan od prethodnika i proroka našeg Ujedinjenja.

IV. Djurdjev-danak — hajdučki sastanak.

Sedamdeset godina posle nesretne bitke na Kosovu (1389) Turci pokoriše sve srpske zemlje i postadoše u njima gospodari. Srpski je narod postao bezpravna, progonjena raja nad kojoj su Turci činili svakojaka nasilja. Ubijali su ih, bacali na kolje, klali i otimali im decu, odelo, oružje i hranu. Mnogi su Srbi u to doba pobjegli preko Save i Dunava u Srem, Banat i Bačku.

A Srbi, koji su ostali u svojoj zemlji, nisu mirno i ravnodušno podnosili tursku vlast. Više puta ustajali su protivu Turaka ali bez uspeha. No docne, kad turska nasilja pređu svaku granicu, počnu mnogi od važniji Srbi ostavljati kuće i begati u divlje planine, pa otuda napadati na turske nasilnike po drumovima i šumama. Ovi su ljudi mnogo za klanjali raju od turskog nasilja, jer su zadavali Turcima velik strah. Ovi hrabri planinski divsokoli, štit bedne raje i jedina pomoć nesretnoj zemlji nazvani su hajducima.

Hajdukovalo se je izprva u malim četama te napadalo manje od-
delke turskih janičara, a za vreme kad su ovi divlji i krvoloki dušmani,
podelili zemlju na četiri dela te postavili četiri glavara-dahije (stare-
šine), sistematski počeli da unište narod, pogubili u narodu uskoro sve
knezove, kmetove i popove, skupe se u Oraščkoj planini blizu Aran-
đelovca pojedine hajdučke čete i dogovore se, da složno udare na
Turke. Svi se ovi zakunu na »časnom krstu i jevandelju«, da će pre iz-
ginuti nego pokoriti se Turcima. Za tim izberu za glavnog starešinu,
hrabrog i odvažnog hajdučkog vođu, Đorđa Petrovića, nazvanog
Kara-Đorđa. On se isprva nije hteo primiti. Kad su ga pitali zašto, on
je odgovorio: »Vi niste naučili vojevati pa ćete se posle nekoliko dana
predati Turcima; a znate šta onda čeka mene!«

A svi u glas viknu: »Nećemo, nećemo! S tobom ćemo i u vatru
i u vodu!« A on reče: »Ali ja sam ljut, pa hoću da ubijem, da obesim
i da udarim na muke, ko se uhvati kao izdajica!« »To hoćemo i mi!«
povika narod. »Hoćete li?« upita tri puta Kara-Đorđe. »Hoćemo!«
burno i oduševljeno odgovara mu narod. I tek tada se Kara-Đorđe
primi za glavnog vođu.

Odmah posle zavere u Oraščkoj planini pisao je Kara-Đorđe svi-
ma glavnijim ljudima u zemlji i pozvao ih da ostanu na oružje. U celoj
zemlji latio se narod oružja i počeo tući svoje krvopije. Kara-Đorđe
leteo je na sve strane, tukajući se s Turcima. U bojevima na Smede-
revu, Rudniku, kod Beograda, Šapca i Požarevca, na Mišaru i drugim
mestima, svuda je išao napred, svuda mu je sekla sablja na megdanu.
I čistio je zemlju od janičara i Turaka.

Teška i očajna je bila borba hrabrih hajduka, težak i opasan život.
Sami bez pomoći, zaklonjeni u divljim planinama, često su trpeli žedu
i glad. Progonjeni kao divljačina, nisu imali mira čak ni po noći. Puni
odvažnosti i ljubavi za nesretnu zemlju učinili su čuda junaštva. U sa-
moj moravskoj dolini, u blizini carskog drumu, kojim su skoro nepre-
stano prolazile velike vojske, nalazile su se male hajdučke čete. Zbog
tih četa Turci nisu smeli da se miću ni na najživljim drumovima bez
velike oružane pratnje.

Najlepša uspomena na te hrabre junake su naše narodne pesme,
koji je pevao narod sam u slavu svojih siv-sokola, hajduka. A i u
običajima večit im živi pomen. Kako su oni počeli u svako proleće,
kad se i zemlja i priroda probudila iz zimskog ropstva, jače goniti ne-
milosrdne gospodare, tako zove i slavi danas još narod početak proleća
u uspomen na ove heroje: »Đurđev-danak — hajdučki sastanak!«

O utrujenosti.

sak gotovo pozna občutek, ki ga imamo, kadar smo utrujeni. Zanimivo je, kako nastane utrujenost in kako se pojavlja. Na primer: Ako se na doskočnem drogu ponovno dvigamo iz vese v zgibo in zopet nazaj v veso, posreči se nam vaja nekolikokrat, toda čim dalje jo vadimo, tem težje gre. Končno dospemo tako daleč, da ves napor in najboljša volja ne pomagata več in vaje več ne zmoremo. Po kratkem odmoru se nam vaja zopet posreči, toda zopet se pojavi utrujenost, in sicer hitreje nego prvikrat, z vajo moramo prenehati. Pravimo, da smo tako utrujeni, da ni mogoče več vežbati.

Vzemimo drug primer: Smo na pešizletu. Tako krasno je v prirodi, da se odločimo hoditi ves dan. S početka hodimo pogumno, toda čim dalje gremo, tem bolj čutimo, da ne gre več tako dobro kakor na začetku. Zato od časa do časa počivamo. Ko pa se zvečer vrnemo domov, občutimo utrujenost po vsem telesu. Upognemo li lehti ali se sklonimo, bolijo nas lehti, hrbet, skratka utrujeno je vse telo, četudi smo pri pohodu opravljali delo samo z nogami. To je tako zvana indirektna (posredna) utrujenost, ki se ne pojavi samo v mišicah, zaposlenih pri delu, ampak se prenese tudi na ostale telesne organe.

Kako nastane utrujenost? Ako izvajamo katerikoli telesni gib, (n. pr. dviganje na drogu), se gotove skupine mišic krčijo. Zapomnimo si, da nikdar ne deluje samo ena mišica, ampak vedno cele skupine. Pri nasprotnem gibu se skrčijo zopet druge skupine mišic, a doslej skrčene odjenjujejo in se iztegnejo. To krčenje mišic se vrši ali na povelje iz možgan po živcih — predstavljaj si, da so možgani telefonska centrala, ki je spojena po žicah (živcih) z nekaterimi telefonskimi celicami (mišicami) — ali mišice se krčijo samostojno, ne da bi možgani o tem znali. Ako hodimo po znani poti ali doma v stanovanju, nam ni treba misliti na hojo, ako pa gremo po neznani poti, moramo pri hoji paziti, to je svoj korak vodimo z možgani.

Krčenje mišic je delo, pri katerem se mišica deloma izrablja. Izrabljeni deli mišic se stalno dopolnujejo z novimi delci, ki izhajajo iz hrane in jih krvni obtok donša do mišic. Čim močnejši in izdatnejši je gib ali čim dalje traja, tem bolj se mišica izrabi, tem bolj je treba nadomestiti izrabljene delce z novimi, ki jih dovaža kri. Zato je pri velikem telesnem delu tudi krvni obtok hitrejši, srce deluje hitreje in močneje, da bi čim prej dovedlo novih snovi mišicam. Pri tem opravilu pa nastajajo zopet nove snovi — mišicam škodljive — ki jih krvni obtok odnaša in ki se končno odstranijo iz telesa s sečjo in dihanjem. Ne moremo tu na dolgo in široko razkladati, kako se to vrši, zapomnimo si kratko: Vsak gib mišičevja provzroča v mišicah samih

izmenjavo, ki po krajši ali daljši dobi mišičevje toliko izpremeni, da ni več zmožno takoj izvesti tako velikega dela kakor spočetka. Te snovi krožijo v krvi po vsem telesu, kar je vzrok, da vplivajo tudi na drugo mišičevje, ki pri delu ni bilo zaposleno in na ta način povzročajo utrujenost po vsem telesu.

Utrujenost se torej pojavlja pri gibih telesa, ki jih sami izvajamo (telesne vaje, tudi pri duševnem delu, pri učenju — utrujenost možgan), dalje pri gibanju, ki je prenešeno na naše telo (n. pr. pri dolgi vožnji ali ježi, tudi pri vožnji z vlakom čutimo utrujenost, četudi se prav za prav sami ne gibljemo), končno pri močnem duševnem razburjenju (n. pr. pri velikem strahu).

Nas zanima v prvi vrsti utrujenost, ki izvira pri telesnih vajah. Iz doslej povedanega je razvidno, da je utrujenost znak, da pri delu ali telovadbi nastanejo v telesu gotove izmene, ki bi mogle škodljivo vplivati na telo, ako bi s telovadbo ne prenehali. Utrujenost je svarilen znak, ki ga nam telo samo daje, zahtevajoč počitka. Ako poslušamo ta svarilni glas in privoščimo telesu mir, se mišice opomorejo, škodljive snovi odplavi kri s seboj, oziroma se izdihavajo in zopet je vse dobro. Ako pa ne upoštevamo utrujenosti in nadaljujemo brezobzirno napore, lahko nastanejo težke posledice za vse telo. Čitali ste gotovo že, da je marsikateri tekmovalec pritekel tako izmučen na cilj, da je nato težko obolel. Omalovaževal je znake utrujenosti, prenapenjal se je, in telesne vaje so povzročile težko bolezen, namesto da bi mu bile vir svežosti.

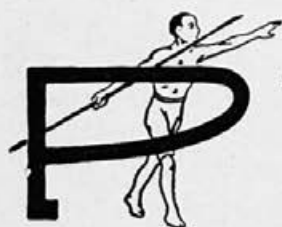
Torej: Kakor hitro zapazimo pri katerikoli vaji bodisi v telovadnici, na igrišču ali pri veslanju, pri pohodih itd., da se pojavlja tak občutek utrujenosti, ki ima za posledico nevoljo, otopelost, da se nam nič ne ljubi, prenehajmo z vežbanjem in privoščimo si nekaj odpočitka. Nezmiselno je, gnati se do onemoglosti, ki zdravju samo škoduje.

Utrujenost se ne pojavi pri vsakomur v istem času, pri izvežbancu pozneje nego pri neizvežbancu, zato ne moremo nikdar z gotovostjo reči, kdaj je treba prenehati z vajo. Najboljše merilo nam je vedno lastni občutek utrujenosti, ki nam v pravem trenutku ukaže: »Stoj!»

Poslušajmo ga vselej. Vsekakor s tem samo pridobimo. Vemo namreč, da z opetovano vajo svoje telo vedno bolj okrepimo, to je z vežbanjem desežemo, da se mišičevje ne utruji tako hitro kakor s početka, ako zdrži delo dalje časa, se občutek utrujenosti pojavi pozneje. Odpočitek je za utrujeno telo najboljše sredstvo, da moremo čez nekaj časa zopet z veseljem nadaljevati vežbo. Gnati se do onemoglosti ni le telesu škodljivo, ampak nas prisili, da za dalj časa prenehamo z vadbo, kar nas pripravi ob užitek in veselje, ki ju imamo pri vežbanju.

Po češkem listu »Sokolske Besedy«.

Naprej, junaki!

rvi napad divjih Turkov je bil odbit. Razredčene in razbite so se vračale njih čete v tabor, ki se je blestel v večerni zarji onkraj doline. Jezno in srdito se je razlegal sredi tabora gromki glas ošabnega paše, ki je znašal svojo jezo zaradi neuspeha napada nad svojimi sužnji. Prihuljeno so se sukali okoli njega, da bi uganili vsako njegovo najmanjšo željo in utolažili njegov srd. Toda ni se jim posrečilo. Tudi tropa pašinih žen in suženj ni uspela. Mrko je zapovedal svojim služabnikom, naj pokličejo v njegov šator vse poveljnike k vojnemu posvetovanju.

Dolgo v noč so svetile baklje v pašinem šotoru, dolgo v noč so kovali turški poveljniki načrte, kako bi premagali krščanske pse in se polastili tabora. Zlasti bi radi dobili v svoje roke množico mladih, krepih mladeničev in dečkov, ki naj bi pomnožili njih vrste.

A tudi v krščanskem taboru se niso vdali spancu. Vso noč so popravljali razrušeno obzidje, brusili orožje in se pripravljali za nov turški napad. Poveljnik, močan in hraber mož, je odredil delo in bodril svoje junake.

*

*

*

S prvim jutranjim svitom se je pričel boj znova. Iz turškega tabora so se najprej vsuli krvoločni janičarji, za njimi pa vsa ostala turška vojska. Zopet je zazvenelo orožje, po zraku so sikale puščice, z obzidja so valili velike skale in vlivali vrelo vodo in smolo. — Divje so se zaganjale turške čete naprej, se bližale obzidju in ga izkušale preplezati. Toda brezprimernemu junaštvu hrabrih tabornikov niso bile kos. Vztrajno so odbijali močje in mladeniči pa tudi žene in celo nedorasli dečki sovražne napade.

Dolgo časa je ostal boj neodločen. Končno, ko je stalo solnce že visoko na nebu, so začele turške čete omahovati.

Ko so opazili kristjani, da pojenjuje bojna sila mohamedancev, jim je zrastel pogum. Z divjo pogumnostjo so odprli vrata in udarili v sredo sovražnih vrst. Turki se takega napada niso nadejali. Zato pa so se njih vrste zmedle in raztresle, vodje so izgubili nad njimi oblast in kmalu je začela vsa turška vojska bežati.

»Naprej, junaki!« se je razlegal sredi tega vrvenja glas krščanskega poveljnika. »Naprej!« V divjem veselju so drveli junaški branilci domovine za bežečimi neverniki. — Kmalu je bila razbita turška

sil, na vse vetrove so se porazgubili neznatni ostanki ošabne vojske. Ponosno so se vračali hrabri bojovníki v tabor, zavedajoč se neizmerne važnosti svoje zmage.

*

*

*

Naprej, junaki — Sokoli abstinentje!

Tudi mi smo odbili prvi napad našega sovražnika. A sedaj pripravljajo naši sovražniki — alkoholovi sužnji nov boj.

Toda v tihi noči smo nabrusili tudi mi svoje orožje. V podrobnem študiju smo oborožili svoj razum z novim spoznanjem, ukalili svoj pogum z novimi mislimi. Tako čakamo dobro pripravljeni novega navala — vernikov alkohola.

Včeraj so nas napadli s klicem: Alkohol greje! — torej pijmo ga! Ker pa smo ta njih napad sijajno odbili, je danes njih bojni klic: Alkohol krepí, vliiva novih moči! S tem svojim klicem hočejo danes omajati naše vrste, oslabiti našo voljo, da pademo kot zrelo jabolko v njih roke — v sužnost njih strasti.

Toda naše orožje je nabrušeno, svetlo se bliskajo uma svetli meči. Krepko odgovarjamo: Alkoholne pijače ne krepí! Vaša vera je zgolj prevara, s katero so vas omamili alkohol in njegovi zvesti slugi. To vero so vam vcepili že zdavnaj v vaši mladosti, pridigali vam jo pozneje povsod na vseh vaših potih in ob vsakem času. Tako so vam polagoma z njo omamili dušo in razum, da je postala že sestavni del vašega življenja.

Toda mi vam pravimo iznova:

Alkoholne pijače ne krepí! Ne krepí, ker nimajo v sebi ničesar, kar bi dajalo telesu moč, kar bi mu nadomeščalo porabljene energije.

Hočemo li to razumeti, se moramo najprej vprašati: Kaj potrebuje človeško telo, da ostane zdravo, krepko? Kratek odgovor na to se glasi: hrano in pijačo, čist zrak in dovoljno gibanje.

Čemu je potrebna hrana?

Ako pogledamo delovanje človeškega telesa, vidimo, da se njegove sestavine neprestano obrabljajo, zgorevajo in propadajo. Da telo ne propade, moramo skrbeti, da snovi, ki se obrabijo in propadejo, nadomestimo. To nalogo opravlja hrana. Ona mora torej imeti sama dovolj snovi, da lahko opravlja to svojo nalogo. Najvažnejše teh snovi pa so: beljakovine, toľšče in ogljikovi hidrati. Kratko jih imenujemo hranila. Beljakovine služijo pri obnavljanju stanic, maščobe in ogljikovi hidrati pa poleg tega še za proizvodnjo toplote. Prve so nekako gradivo, druge pa kurivo našega telesa.

Množina teh hranil v posameznih živilih je razvidna iz nastopne razpredelnice:

V 100 g	beljakovine	tolšče	ogljikovi hidrati (škrob, sladkor)	
jajca	14.5	12.1	—	} ostalo voda in malo soli
sir	35.6	12.5	4.1	
sirovo maslo	0.5	84.—	0.5	
kruh (pšen.)	8.5	1.—	50.9	
čokolada	7.—	22.2	65.2	
mleko	3.4	3.6	4.9	} ostalo voda in alkohol
pivo	0.54	—	4.74	
vino	—	—	2.15	
žganje	—	—	—	

Že te številke nam kažejo, da nimajo alkoholne pijače skoraj popolnoma nobene hranilne vrednosti. Primerjajmo najbolj hvaljeno pijačo pivo, ki so mu dali njegovi dobičkaželjni proizvajalci blesteče ime »tekoči kruh«, z navadnim kruhom!

V 1 l piva je: 5.4 g beljakovin, 47.4 g ogljikovih hidratov; v 1 kg kruha pa: 85 g beljakovin, 509 g ogljikovih hidratov in 10 g tolšče.

Ta slika nam pokaže gorostasnost gornje trditve. Sloveči kemik Liebig pravi: Noževa konica moke je redilnejša, nego pet vrčkov najboljšega bavarskega piva.

Narediš li še primero z vinom in žganjem, tedaj umolknejo tvoji sovražniki. Pa kmalu se bodo osvestili in te vprašali: Kaj pa alkohol? Ne pride li ta sam v prid telesu?

Dobro, jim odgovarjaš, bi li alkohol koristil telesu, bi moral imeti svojstva hrane, t. j. moral bi nadomeščati obrabljene snovi ali pa dajati telesu gorkoto.

Že v prejšnjih člankih (»Sokolič« 1927) smo pokazali, da alkohol takoj, ko pride v telo, zgori. Ta gorkota pa ni telesu v prid, ker je oddajanje toplote preveliko.

Tako so torej razkrinkane alkoholne pijače. Nimajo hranil, še zmanjšujejo telesno toploto, so torej brez vrednosti za naše telo. Tako smo si na jasnem, *da alkoholne pijače ne krepel!*

A sovražnik še ni ugnan! Še so v rezervi sveže čete — novi izgovori, ki nas bo z njimi napadel.

Saj se čutimo pokrepčane, oživiljene, ako spijemo po velikem naporu nekaj alkohola. Hitreje in lažje opravljamo svoj posel. Tako trdijo naši nasprotniki.

A tudi mi se ne damo ugnati. Krepko jim zopet odgovarjamo.

Prav to je tisti nevarni, varljivi učinek alkohola, ki provzroča popolnoma zgrešeno mnenje o vrednosti alkoholnih pijač.

Neizmerno mnogo poizkusov odličnih učenjakov nam je dokazalo, da se delovanje mišičevja takoj po zaužitju alkohola pospeši. Po kratkih minutah pa pade nazaj na isto višino in kmalu potem globoko pod njo.

S takimi poizkusi se je največ bavil Kraepelin. Z jako natančnim aparatom, ki dviga uteži, je meril delovanje mišičevja. Poizkusnim osebam je dajal izmenoma male množine alkohola (15—20 g). Dognal je zanimiva dejstva. V prvih 10 minutah se je število dvigov pomnožilo ali njih višina se je pa zmanjšala. — To dokazuje, da vpliva alkohol na motorične živce (s katerimi vršimo premikanje), a moč mišic se zmanjša. Čez 10 minut se je pa tudi ta oživljavači vpliv izgubil. Pri napornem delu se izgubi že po 4 minutah.

Še mnogo drugih takih poizkusov, zlasti izza časa svetovne vojne bi lahko našteali. Vsi nam dokazujejo, da deluje mišičevje po zaužitju alkohola kratek čas hitreje, a da je obenem to delo manj vredno.

Delovanje alkohola bi lahko primerjali z vplivom biča na konja. Ko konj pod vrhom klanca omaguje, ga »pokrepi«¹ voznik z bičem. Konj pod vplivom udarca (bolečine) hitreje potegne in zmaga zadnji napor. Ali pameten voznik ve, da je treba vrhu klanca konju odmora in po končani vožnji dobre hrane. Kakšen je konj, ki ga v pretežni večini »krepi«² le bič, to si misli lahko vsak sam.

Iz tega spoznamo, da je uporabljen alkohol le v skrajnih slučajih, ko je treba vzpodbosti živčevje že po skrajnem utrujenju k zadnjemu naporu. Pri delu pa, ki zahteva trajno napenjanje sil, ga moramo odločno odklanjati. V dokaz temu naj navedem zanimiv poizkus. Pri nekem bavarskem polku so dali pred naporno vajo dvema četama alkohola, tretji nič. Koncem vaje sta imeli prvi dve 22, oziroma 24 nesposobnih za nadaljnji pohod, tretja le enega. Čez par dni so poizkusili obratno, a dobili so isti rezultat. Četa brez alkohola je najbolje vztrajala. — Prav take poizkuse so delali tudi z delavci. Povsod so dognali isto.

To nam dokazujejo nadalje še razni športniki, turisti, vojskovodje, raziskovalci itd. Svetovnoznani športnik Müller pravi v svoji knjigi »Moj sistem«³ sledeče: »Tudi odrasli naj si zapomnijo, da alkoholne pijače slabe. Kolikor močan sem tudi, sem sam na sebi izprevidel, da me napravi pol litra piva ali kozarček žganja pri zajtrku nesposobnega bodisi za telesno, bodisi za duševno delo. Ne sramujem se povedati, da pijem le vodo, brez sadnega soka ali z njim.«

Nansen, raziskovalec severnih polarnih krajev, trdi v svoji knjigi »Preko Grönlandije«⁴: »Energija, ki jo pridobimo pri uporabi alkohola, je le trenutna. Zato je za polarne kraje skrajno nevarna, zakaj tej povečani energiji sledi takoj še mnogo večja utrujenost.«

Raziskovalec tropičnih krajev Afrike, Livingstone, piše: »Jaz sem živel 20 let popolnoma vzdržno. Zato mislim, da se lahko prenašajo najtežji napor brez alkohola.«

Sven Hedin pa pravi v svojih delih o Tibetu, deželi, ki ima izredno ostro podnebje, sledeče: »Pri nobeni karavani ni smelo biti niti kapljice alkohola; zakaj to zmanjša energijo in razrahlja disciplino.«

Dunajski kirurg Lorenz je nekoč rekel: »Jaz sem kirurg. Moji uspehi so odvisni od jasne glave, močnih živcev in mišic. Nihče pa ne more uživati alkohola v katerikoli obliki, ne da bi škodoval tem organom. Zato ne smem uživati kot kirurg nikakega alkohola.«

Naj bo dovolj teh primerov. V njih luči izginejo liki sence vsi slavospevi sužnjev alkohola. Skrhano je njih orožje, razbite so njih čete, ki klavrno in v neredu beže pred našimi uma svetlimi meči. Razpršeni so ugovori, s katerimi so mislili užugati naš tabor in usužniti nas svojemu gospodarju.

A mi Sokoli — abstinenti, mi ne počivajmo sedaj po dobljeni zmagi! Z junaškim klicem: »Naprej, junaki!« udarimo med bežeče sovražnikove vrste, da preženemo sovražnika popolnoma iz domovine. Junaško dalje, da bo očiščena domovina, da bodo iztrgani iz okov strašnega gospodarja vsi zaslužnjeni bratje in sestre.

Naprej, junaki!

.....
MINKA SEVERJEVA:

Sokolu ptiču!

Ponosni kralj si, drzni ptič,
svobodne visočine,
dviguješ krila v sinjo smer
nad zemeljske temine ...
Čvrst dvigaj se!
Za solncem vzlet!
Kaj mar prepadi mračni!
Tja v jasnočisti, zdravi svet!
Tja v prostor solnčni, zračni!
Glej, s tabo duh se naš dviguje
i on nad mrak nižin hiši,
s teboj oblake nadkriljuje,
da v solnčnem žaru se krepi ...
Ne plaši ga sovragov hrum,
mu ne slabi poleta;
kaj mar mu šum
protivnih trum —
objema ga Svoboda sveta!

Prvi prednjaški tečaj za vodnike naraščaja in dece. Jugosloven. Sokolski Savez je priredil od 16. do 28. aprila t. l. tečaj za izobrazbo vodnikov in vodnic naraščaja in dece. Udeležilo se ga je 23 bratov in 9 sester iz žup: Banjaluka, Bjelovar, Beograd, Kranj, Celje, Ljubljana, Maribor, Novi Sad, Osijek, Sarajevo, Užice in Vel. Bečkerek. Dnevno so bili zaposleni po 9 ur, skupno pa 95 ur, in sicer se je porabilo za teoretične predmete 32 ur, ostale pa za praktično vežbanje. Vzlic napornemu delu so bili tečajniki dobro razpoloženi in so pazno sledili predavanjem in z vnemo sodelovali pri vežbanju. — S takimi tečaji bo Sokolstvo sigurno pridobilo dobre prednjake za vodstvo naraščaja in dece, kar je za napredek Sokolstva največje važnosti.

Seje zbora župnih novinarjev JSS. V nedeljo, dne 20. maja t. l. je bila prva seja zbora župnih novinarjev JSS. Zbrali so se zastopniki osmih žup ter nekateri člani saveznega starešinstva, da prvokrat razpravljajo o potrebah sokolskega časopisa in da določijo smernice za nadaljno delo v sokolskem časnikarstvu. Sejo je vodil sam starosta JSS, br. E. Gangl, ki je v uvodnih besedah pozdravil navzoče in poudaril velik pomen časnikov za Sokolstvo. Prvi je nato poročal urednik mladinskih sokolskih listov »Sokolč« in »Naša radost«, br. Bajželj. Podal je smernice, ki se jih drži pri urejevanju obeh listov ter obžaloval, da se mu vzlic prizadevanju ne posreči pridobiti zadostno število sotrudnikov v hrvaškem in srbskem delu jugoslovenskega Sokolstva, zaradi česar prinašata oba lista premalo čtiva v srbohrvaščini ter imata tudi premalo naročnikov v teh krajih. Isti je očitral tudi stanje uprave, ki izkazuje okroglo 48.000 Din zaostale naročnine, od tega zneska pa dolgujejo samo sokolska društva 33.000 Din. Ta malomarnost naročnikov ogroža obstoj obeh listov, ker

založnik »Učiteljska tiskarna« ne more utrpeti tolikih žrtev. Predlagal je, da JSS postom žup iztirja zaostalo naročnino ter pozove sokolske mladinske pisatelje v Srbiji in na Hrvaškem k sodelovanju.

Poročilo o »Sokolskem Glasniku« in »Prednjaku« je podal v imenu redakcijskega odseka br. Sieber. Nato se je razvila debata o vseh štirih sokolskih listih. Pri tem so iznesli zastopniki žup razne nasvete, predloge in želje. Končno so bili predlogi br. Bajžlja sprejeti ter predlog saveznega tajnika br. dr. Fuxa, ki priporoča JSS, da prevzame oba mladinska lista v svojo upravo in da se »Naša radost« izpremeni v ilustriran dečji list.

Nato so bile sklenjene smernice, po katerih naj savezni novinarski odsek sestavi pravilnik za ta odsek in za zbor župnih novinarjev JSS.

Poročilo o referatu »Sokolstvo in dnevno časopisje« je dal br. dr. Kovačič iz Maribora. Sprejet je bil njegov predlog, da JSS posreduje pri vseh večjih časopisih v naši državi, da otvorijo sokolske rubrike, ki naj bodo urejevane po dobrih sokolskih poznavateljih.

O organizaciji poročevalske službe v Sokolstvu je referiral br. Sieber, ki je zastopal stališče, da društveni novinarji pošiljajo svoja poročila Savezu preko župnih novinarjev, kar je bilo odobreno.

Končno je poročal predsednik saveznega P. O., br. Jeras o knjigi »Temelji naše države«, ki jo namerava izdati JSS ob 10 letnici obstoja naše države. V knjigi bo očitano delo, ki ga je Sokolstvo izvršilo pred svetovno vojno in med njo ter ob času prevrata in osamosvojitve. Knjiga mora biti izdana do 1. decembra letošnjega leta.

Jubilarna javna telovežba »Ljubljanskog Sokola« (1863—1928). Pred prilično velikim brojem gledalaca vršila se u ne-

delju, 20. o. m. u 3^{1/2} sata posle podne jubilarne javna telovežba »Ljubljanskog Sokola« na letnom vežbalištu u Tivoli-u. Posred ostale braće i sestra, te prijatelja i simpatizera Sokolstva ovome javnom nastupu su prisustvovala braća iz saveznog staleštva na čelu s bratom Ganglom, saveznim starešinom. Pored toga su prisustvovali i prosvetni delegati sokolskih župa, koji su toga dana u jutro imali sednicu.

Raspored jubilarne javne telovežbe bio je ovaj:

1. ženska deca: proste vežbe,
2. muška deca: proste vežbe,
3. članice: proste vežbe za slet u Skoplju,
4. muški naraštaj: proste vežbe,
5. vežbe svih kategorija na spravama,
6. ženski naraštaj: vežbe s čunjevima,
7. vežbe uzornih odeljenja na spravama,
8. ženski naraštaj: ritmičke vežbe,
9. članovi i članice: jubilarne proste vežbe,
10. muški naraštaj: Marsaillaise.

Ženska deca pod vodstvom sestre Paule Gjodove otvorila su lepim prostim vežbama ovaj nastup. Iza njih su nastupila muška deca pod vodstvom brata Bogomila Kajzela, staroste »Ljubljanskog Sokola«. Vežbe su bile borbene, dečake, pune poleta. Izvedene su, osim nekih pojedinosti, dobro. Članice su izvele s puno razumevanja skopljske vežbe. Nastup muškog naraštaja bio je od publike burno pozdravljen. U kratkim crnim gaćicama, skoro goli, stupali su naraštajci ponosito i smelo kao »lafići« i izveli pod vodstvom načelnika, brata Lojzeta Vrhovca, jednog od najagilnijih radnika u »Ljubljanskom Sokolu«, gore spomenute tačke. Naša vrsna prednjačica, sestra Maca Burgerova uvežbala je svoj ženski naraštaj tako, da je publika sa zadovoljstvom pratila izvođenje gore spomenutih tačaka. Naročito ističem ritmičke vežbe ženskog naraštaja, koje su bile i lepe i teške i koje su naše naraštajke izvele na potpuno zadovoljstvo publike.

Vežbe ženskog naraštaja s čunjevima uvežbala je sestra Lojzka Omota. Vežbe na spravama su u glavnom bile dobre. One su pokazale našu moć. Bratska »olimpijska vrsta« (kako ju mi zovemo) bila je u odličnoj formi. Kao pojedinci najbolje su se pokazali u vežbama na preči braća: Zilić, Gregorka i Orel. I ostala braća nisu mnogo izostala iza njih. Sestre, kandidatkinje za olimpijadu, nastupile su na ručama, gde su izvele uz oduševljeno odobravanje prisutnih svoje propisane vežbe. Posebno trebam istaći sestre: Macu Burger i Paulu Gjod. Braći i sestrama, kandidatima i kandidatkinjama za olimpijadu u Amsterdamu, savetujem, da nastave svoj rad kako su pošli, jer u Amsterdamu, gde će nas gledati hiljade i hiljade ljudi sa svih strana sveta, treba da pokažemo celom svetu, da

je sokolska organizacija uzor organizacija i da je sokolska telovežba prava sistematska telovežba. Jer samo uzornim i savernim radom zalepršaće se kao i na pariškom tako i na svim drugim olimpijskim stadionima jugoslavenska zastava!

Zaključna tačka ovoga nastupa bila je »Marsaillaise«, koju je izveo vrlo lepo muški naraštaj. Vežba je izvedena na tri strane po 16 vežbača. Oko 6 sati posle podne završena je ova jubilarna javna telovežba na opće zadovoljstvo prisutnih

Hajrudin Čurić.

Tečaj za vodnike naraštaja u Bjelovaru. Budući da se u našoj župi (belovarskoj) osetilo pomanjkanje vodnika za decu i naraštaj, to se toga radi odlučilo, da se održi jedan šestdnevni tečaj, koji bi koliko kotoliko spremio nekoliko vodnika za vodstvo naraštajskih kategorija. Taj tečaj održao se 1. do 6. aprila o. g. Zastupana su bila društva: Bjelovar, Križevci, Koprivnica i Uljanik. Dnevno se radilo po deset sati.

Ukoliko se to zbog razmerno kratkog vremena moglo, nastojalo se, da se polaznici toga tečaja upute u sve važnije grane sokolskog delovanja. Uz telovežbu držana su dosta iscrpiva predavanja iz sokolske ideologije, sistema i organizacije. Predavači su bili braća: Ladenhauser, Bičanić, dr. Kamber, dr. Sunajković i Vukas. — Pre samog tečaja bila je lekarska pregledba sviju polaznika tečaja.

Što se brže dalo, prošli smo sve sprave, što ih imamo u našem društvu, zatim smo se osvrnuli na proste i redovne vežbe, pa na igre i na laku atletiku. Da se prednjak nauči vežbati u društvu, gde nema sprava, to smo naučili mnoge raznosti, vežbe na stolicama, a što nismo mogli da vežbamo zbog kratkoće vremena, na to smo bili uporezeni. Bez sumnje je taj tečaj mnogo doprineo svim onim društvima, koja su u njem bila zastupana. Ojačala je idejna svest u sviju polaznika, svi su se oduševili za rad u Sokolu, a uz to naučili su, kako će i iz drugih, koji još nisu imali prilike da se sokolski vaspitaju, stvoriti dobre, idejno jake i izgrađene sokolske radnike.

Kako su se polaznici tečaja vratili u svoja društva, čuli smo doskora, da su ta društva započele odlučnijim radom, da se pojedinačno osnivaju naraštajski odbori itd.

Sve to dokazuje, da taj tečaj nije prošao u cilju, jer doista, konstatujemo to sa zadovoljstvom, koliko se god moglo činiti, onoliko se i učinilo.

Sad još da spomenem nešto više o prosvetnom radu u tečaju: Pre svake vežbe držan je jedan kratak nagovor; u tim se nagovorima govorilo o naročito važnim predmetima, koje svaki vodnik kategorije treba da ima uvek na umu tako n. pr. o vežbanju na čistom vazduhu. Itd.

Držano je više debata kao: Soko i klerikalizam, Rad u naraštaju i sl., pa predavanja. O organizaciji sok. društva, O organizaciji župe i O organizaciji Saveza; o koristi vežbanja za zdravlje; pa onda jedan: Naše Jugoslavenstvo, pa Soko i njemu slična udruženja.

Predaleko bi nas vodilo, kad bi se upustili, da govorimo o svemu, što se u tečaju radilo i uradilo i kako se radilo; nego da zaključimo: 6. aprila bio je poslednji dan toga tečaja. Uz sve vežbe, predavanja i nagovore spomenućemo kao osobitost predavanje brata Dušana Bogunovića.

Prosvetni program Saveza. To nada sve iscrpivo i duboko predavanje jednog sokolskog ideologa ucepilo se u naša srca i svi smo bili ugodno dirnuti tim najlepšim završetkom svega našega rada u tečaju.

R. Simeon.

Naraštajski dan. Na Đurdevdan 6. maja slavio je naraštaj bjelovarskog društva svoj Naraštajski dan. Ujutro se spremismo na đurdevdanski uranak. No žalost nismo ga mogli održati zbog lošeg vremena. Posle podne održana je javna vežba u zatvorenim prostorijama isto tako zbog lošeg vremena. Istupao je sav naraštaj muški i ženski na spravama i prostim vežbama. Vežbovne tačke uspele su u svakom pogledu bolje, nego smo to očekivali.

Brat Sagrač održao je predavanje o naraštajskom danu. To je predavanje bilo i dobro govoreno i sastavljeno je dobro pa ćemo ukratko spomenuti najvažnije stavke iz tog predavanja:

»Nije slučajno, što se naraštajski dan slavi upravo na Đurdevdan, Omladinu, naročito gradsku, koja se možda pomalo otuđuje od svog naroda, nju treba povući u srž naroda i opojiti je mirisom krvi krvave naše historije, da omladina razumije, što znače hiljade heroja, koji liju krv i lete u smrt. Omladina mora da zna, da su za nju umirali heroji, da je za nju prolivena krv tih hiljada; nju treba da prožme čisti narodni duh. — Sokolstvo je sada tek u početku svoga razvoja i ono kod nas ne će dotele mnogo značiti, dok ne prođe iz tesnih gradskih ulica i sokolskih dvorana u prirodu i u selo — u naš narod. Serbski narod i priroda otac su nam i majka. I tek onda, kad čitav naš junak — narod bude Soko, kad se dva duha narodni i sokolski splinu u jedan onda ćemo lako postići cilj svoj.

I kako se sav naš narod danas spominje nadčovečne borbe s Turčinom, spominjemo se je i mi, jer smo i mi deo toga naroda. Kad narod naš slavi nepobedivu snagu svoju, koja se kao feničanska obnavlja svakog proleća, kad se i sva priroda budi na novi život — slavimo i mi, sokolski naraštajci Đurdevdan kao simbol mladenačke snage, simbol zdravlja, vedrine i života. Na Đurdevdan vraćali su se hajduci

u nepredobitne vrleti, da odande udare na zulum. Đurdevdan je blagdan celog našeg naroda, blagdan prirode, blagdan na novo procvatilih snaga, blagdan narodne prošlosti i budućnosti — on neka bude odsad i najdostojniji blagdan sok. naraštaja.

U Sokolani se odgajamo svestrano, da spremniji i sposobniji od drugih svoja zvanja savešnije vršimo na korist naroda, države i Slovenstva. Život je borba, a da u toj borbi pobedimo treba da razvijemo sve svoje snage. Verni sokolskoj ideologiji držimo se one Tyršove: »Konačni cilj Sokolstva jest, da duševnim, telesnim i moralnim harmoničkim i istovremenim vaspitanjem na osnovu ideje napretka, demokracije i socijalne pravde, izradi viši kulturni tip Slovena, odnosno čoveka.« —

Pre rata bio je rad Sokolstva više destruktivan: valjalo je rušiti onoga, tko nas je sprečavao u normalnom razvoju. Tek posle rata u slobodnoj nacionalnoj državi, kada nas više nepovoljne prilike ne preče u slobodnom razvoju, započelo je Sokolstvo sa svestranim obrazovanjem svoga članstva.

Naš naraštaj u Bjelovaru konstituisao je svoj odbor, da samostalnim radom pod vodstvom starije braće pomogne svestranom odgoju naraštaja, a naročito da poveća delokrug duševnog i moralnog odgoja. To je činio držeći uz redovite vežbovne časove, još i nagovore, debate i predavanja, kojima se produbljiivala sokolska svest pojedinaca. Uspeh dosadanjeg rada daje nam potstrebka za to oduševljeniji rad.

Kao što je samo jedan cilj Sokolstva, tako može biti samo jedno Sokolstvo — Sokolstvo Slovensko bez obzira na verske, staleške i plemenske predrasude. Slovensko Sokolstvo mogli bismo uporediti jednom lipom. Jedna je grana jugoslovensko Sokolstvo, druga češko, treća rusko, a četvrta poljsko Sokolstvo. Sve se četiri grane sastaju u čvrstom deblu, iz koga vuku svoju životnu snagu. Otpane li koja grančica od tog debla, ona je prestala vući životnu snagu iz pravog i neiscrpirog vrela; ona se mora osušiti i propasti. Tako nema razlika ono Sokolstvo, koje se nedosledno svom principu odelilo od svog stabla.

Obračunavši sa svim verskim i plemenskim predrasudama, stavimo si pred oči sreću i jedinstvo našeg naroda, sreću naše narodne države i celoga Slovenstva. Naše je geslo: »Jedan narod, jedna država, jedno Sokolstvo!« Za tu ideju državnog i narodnog jedinstva položili su mnogi naši heroji živote svoje, a naša je dužnost da nastavimo njihov rad, da se tako odužimo otadžbini svojoj, da dokažemo, da nismo uzalud položili životi hiljade na oltar narodnog boljaka.

Mi ćemo ubrati cveće, što je niknulo na groblju narodnih velikana, ubraćemo ga i rasuti u narod, a mirisave će njegove latice opiti sav narod naš mirisom vruće

krvi, mirisom zemlje i gora, mirisom naše povesti i naš će narod u sunčanom letu poleteti s nama, da se svi dovinemo sunca bolje budućnosti! — — —

Iza tog je sledio govor sestre Danice Sunajko: O radu ženskog naraštaja. Bio je to govor pun dinamike našega jezika, pesma jedne zdrave duše, koje je općinstvo popratilo silnim odobravanjem. A posle svih tačaka sledila je vesela sokolska igranka! — — —

R. Simeon.

Pomoć Bolgarom. Československa Sokolska Obec je izdala oklic za zbirko domaćih prispevkov po potresu prizadetim Bolgarom. ČOS je u ta namen darovala 25.000 Kč, starosta br. dr. Scheiner 1000 Kč. — V nesreći se najlepše pokaže bratstvo. — Enako je tudi Jugosl. Sokolski Savez pozval svoje članstvo, da zbira za nesrećne brate v Bolgariji.

Medzletne tekme Češkega Sokolstva se bodo vršile letos v dneh 22., 23. in 24. junija v proslavo 10letnice obstoja republike. S tekmami v zvezi bodo večerni nastopi na odru, ki bodo na odprtem stadionu ob električni razsvetljavi. Prvikrat bodo medzletne tekme slavnostno otvorene, kakor je običaj pri mednarodnih olimpijskih tekmah. Slavnostni spreved vseh tekmovalcev bo dne 23. junija popoldne na stadionu, kjer bodo slovesno pozdravljeni po predsedstvu ČOS.

Posebna novost bo o priliki medzletnih tekem tudi medzletna scena, za katero je napisal besedilo pisatelj F. S. Prochazka, vprizoril pa jo bo dr. J. Bor. To je scenska epopeja na historični podlagi za proslavo prve desetletnice obstoja českoslovaške republike. Sestavljena je iz 28 slik z uvodom overture k operi Libuša ter predstavlja razne faže češke zgodovine od Svatopluka do bodočnosti, ki je namenjena še republiki. Izvajali jo bodo v Kraljevski Loki na Smichovu. Sodelovalo pa bo 1400 članov, 300 članic 200 naraščajnikov in 200 naraščajnic.

Nekaj števil iz češkega Sokolstva. ČOS je imela l. 1927. 2734 društev, 401 odsek, skupaj 3135 edinic. Članov je bilo 245.239, članic 94.967, moškega naraščaja 35.239, ženskega naraščaja 32.284, moške dece 64.595, ženske dece 74.438, skupaj torej 340.206 članstva; 67.523 naraščaja in 139.033 dece. Vseh pripadnikov Sokolstva je bilo 546.762. — Imetje ČOS je znašalo koncem leta 1927. 10.760.571 Kč, dolg pa znaša 1.705.000 Kč, vrhu tega upravlja ČOS še razne fonde, s katerimi ne sme poljubno razpolagati, znašajo pa 4.107.000 Kč. Celot-

ni dohodki so dosegli 2.723.000, toda izdatki so bili za 238.380 Kč višji ter izkazuje ČOS toliko primanjkljaja zaradi raznih neprevidenih izdatkov. Vzdrževanje prednjaške šole je veljalo 805.000 Kč, stroški za inostranske ekspedicije so znašali 39.000 Kč, prosvetno in propagandno delo je stalo 135.000 Kč, upravni stroški pa 883.000 Kč. — Iz poškodbenega fonda je bilo izplačanih za članstvo, naraščaj in deco 684.000 Kč podpor.

BOJ ALKOHOLU.

Prohibicija u našem parlamentu? Narodni poslanik dr. Milan Kostić, predsednik Saveza Trezvene Mladeži, tražio je na sjednici skupštine dne 23. aprila, da se zatvori skupštinski bife, jer je konstatirao, da je mnogo puta više poslanika u bifeju nego u skupštini. — Izrazio je svoje veliko nezadovoljstvo, što neki poslanici pijani dodu u parlament i u tom stanju izazivaju nepotrebne i nekvalificirane konflikte. Narodni poslanici bi trebali davati dobar primjer u svim smjerovima, pa i u trezvenom načinu života. Dr. Kostić je valjda prvi narodni poslanik, koji se energično u parlamentu založio za potrebe antialkoholne borbe. Na žalost su naše novine antialkoholni pasus govora dr. Kostića većinom presutjele.

Koliko se popije. V Trbovljah se je popilo l. 1927. 920.000 l vina, 180.000 l piva, 24.000 l žganja (rakije in 14.500 l špirita, skupna vrednost 14.285.000 Din. — V Kranju 228.473 l vina v vrednosti 3½ milijona Din. — Na Jesenicah 3672 hl alkoholnih pi-jaja v vrednosti preko 6 milijonov Din, občina je dobila na trošarini nad ½ milijona Din. — V rudarskem revirju Senjski Rudnik in Ravna Reka pride ena gostilna na vsakih 55 delavcev. — V Zagrebu 70.000 hl vina, 36.000 hl piva, 6450 hl žganja, 16.794 steklenic šampanja.

I. československi kongres za zdravstveni i moralni uzgoj u duhu apstinencije održavao se novembra 1927 sa vanrednim uspjehom u Pragu. Organizaciju ovog kongresa vodio je »Československi apstinentni savez«, kome već dugi niz godina pretseda poznati sociolog univ. prof. dr. Faustka. Na kongresu je za 3 dana održano 27 referata. Kongresu su prisustvovali poznati apstinentni borci pretsjednik republike Masaryk i min. vanj. posl. dr. Beneš.

Narod u Čehoslovačkoj potroši za alkoholne tekućine godišnje 6 milijardi čeških kruna, a narod u Jugoslaviji 6 milijardi dinara.

.....

„Sokolíč“ izhaja vsak mesec ter stane za vse leto 18 Din

Urednik Ivan Bajželj v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 28./I.

Uprava v Učiteljski tiskarni v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.

Izdaja, zalaga in tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani; predstavnik France Štrukelj.